

Мицишин М. М. кандидат психологічних наук, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»
<http://orcid.org/0000-0003-4836-8085>

Симканич Т. Ю. студентка спеціальності «Психологія»
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗМІНА ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті представлено результати теоретичного та емпіричного дослідження професійних ціннісних орієнтацій студентів, котрі здобувають психологічну освіту. Проаналізовано фактори, що впливають на формування професійних цінностей. Визначено систему цінностей сучасних студентів, здійснено аналіз ієрархії професійних цінностей. Обґрунтовано актуальність професійних цінностей студентів та зміну їх пріоритетності під час війни. Окреслено вплив соціальних факторів на формування системи професійних цінностей.

Ключові слова: професійні ціннісні орієнтації; соціальні фактори; автономія; служіння; інтеграція стилів життя; підприємництво; менеджмент; стабільність місця проживання.

Вступ. Для сучасної України, та світу загалом, за останні роки, питання становлення та зміни ціннісних орієнтацій постає досить гостро. Буденність, що піддалася впливу глобальної пандемії, карантинних обмежень, а наразі ще й війни, стала фундаментом для зміни норм суспільства та руйнувань існуючих стереотипів, які суттєво впливають на формування ціннісних орієнтацій.

Серед цінностей, які формують особистісну сферу, можна виділити і професійні орієнтації. Вони мають вплив не тільки на вибір людиною тієї чи іншої професії, але і становлять частину професійних компетентностей, що значуще впливає на подальшу діяльність людини. Для професії психолога ця сфера є неймовірно важливою, адже професійні ціннісні орієнтації, що здаються простими з першого погляду, впливають не тільки на психолога, а й людей, що працюють з ним.

Таким чином, пандемія та війна, що торкнулися України, дають зрозуміти важливість психологічної допомоги та вплив цієї професії на мільйони людей. Також важливо розуміти, що формування цінностей сучасної молоді відбувається під впливом соціально-культурних та політично-економічних процесів в Україні. Вимоги, що ставляться, до нового покоління, матимуть свій відбиток на майбутньому суспільства.

В часи, коли війна більше не просто темна частина минулого, про яке дізнаються на уроках історії, а реальність з якою доводиться миритися – психіка людини страждає більше ніж здається. Саме тому, варто пам'ятати, що війна назавжди змінює не тільки міста, а і людей, однозначно накладає відбиток на ціннісно орієнтаційній сфері особистості.

Інколи, недооцінюючи масштаб руйнівного впливу війни на людей, суспільство ладне вважати, що психологічно змінюються тільки ті, хто знаходиться на полі бою та ті, хто сидить в бомбосховищах в той час, коли їхні будинки руйнують. Кожен, хто бачив війну наживо потребують якісної психологічної допомоги та підтримки, але щоб досягнути масштаб впливу війни на людську психіку варто розглянути зміни, які відбуваються в ціннісній сфері людини. Зокрема, зосередимо увагу на професійних цінностях у студентів-психологів.

Ціннісні орієнтації являють собою стійку систему спрямованості інтересів і потреб особистості, які впливають один на одного і мають ієрархічну структуру. Ціннісна сфера особистості має безпосередній вплив на пріоритети індивіда, вподобання, переконання, уявлення та оцінку соціуму і діяльності,

поставлення цілей, мотиваційні програми та навіть напрямок життєвого шляху.

Формування ціннісних орієнтацій вважається одним із психологічних аспектів дозрівання особистості. Варто зазначити, що процес становлення цих орієнтацій пов'язаний з соціальною взаємодією індивіда, вихованням, навчанням, впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. В сучасних умовах, для українців зовнішніми умовами становлення ціннісної сфери стала війна, серед внутрішніх – бажання вижити, страх і тривога.

Щодо професійних ціннісних орієнтацій, хоч вони і є відображенням прагнень та мотивів в професійній діяльності особистості але насправді підпорядковуються та керуються життєвими цінностями людини.

Мета статті - теоретично проаналізувати та на основі емпіричного дослідження визначити зміну системи професійних ціннісних орієнтацій серед студентів-психологів під час війни.

Завдання статті:

1. Висвітлити теоретичні підходи до розуміння питання професійних ціннісних орієнтацій студентів.

2. Емпірично виявити та проаналізувати систему професійних цінностей студентів-психологів.

3. Емпірично дослідити та теоретично обґрунтувати вплив війни, як соціально-економічного фактору, на зміну системи професійних цінностей сучасних студентів.

Теоретичне підґрунтя. Ціннісні орієнтації – вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей. Ціннісні орієнтації формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті. Виховання людини можна розглядати як керування становленням або зміною її ціннісної орієнтації. Саме через цю властивість, орієнтації можна вважати однією з основ особистості.

Багато дослідників наголошували на значенні формування ціннісних орієнтацій

у вивченні проблем сформованості особистості. До прикладу, дослідження Л. Кольберга, який насамперед досліджував стадії морального розвитку особистості і прагнув пов'язати їх зі стадіями розумового розвитку, які встановив Ж. Піаже. Іншим прикладом може слугувати П. Якобсон, який виділяв психологічні аспекти дозрівання людини й досліджував критерії її соціальної зрілості, обґрунтував важливу роль динамічних зрушень у ядрі особистості. Ці динамічні зрушення він пов'язував з відкриттям людиною нових та привласненням уже існуючих цінностей, норм та правил суспільства [2].

Таким чином, можна сказати, що не дивлячись на можливу схожість людей у плані ціннісних орієнтацій, завдяки винятковому впливу умов зовнішнього середовища та внутрішніх чинників, кожна особистість керується неповторною системою ціннісних орієнтацій. Кожна соціальна взаємодія, процеси виховання та навчання, соціокультурні процеси та прийняті нами рішення, впливають на формування ціннісних орієнтацій, визначаючи їх значущість для нас. Зважаючи на індивідуальність цінностей, можна стверджувати, що вони й по різному впливають на наше життя, формуючи те чи інше ставлення особистості до оточуючого світу та людей в ньому.

Саме через значущу роль цінностей, питання їх формування широко вивчалось в вітчизняній (С. Максименко, М. Алексеєва, Б. Ананьєв, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн) та зарубіжній психології (А. Маслоу, С. Роджерс, В. Франкл). У цих дослідженнях було встановлено, що ціннісні орієнтації та їх спрямованість, дозволяють характеризувати особистість і відображати дійсну структуру відносин людини до різних цінностей матеріального і духовного світу; здійснюють регуляцію діяльності і поведінки.

Т. Титаренко, у своїх наукових працях, акцентує увагу на тому, що для сучасної людини надзвичайно важливим є ефективний спосіб самоздійснення, зокрема – професійне. Для цього варто

враховувати життєві домагання, які виражають оцінювання своїх потреб та здатностей і запитів з боку соціуму, тобто бажання задовільнити плани особистості та потреби суспільства [4].

Приймаємо до уваги позицію Н. Старинської, яка зазначає, що професійний розвиток особистості, не залежно від фаху, починається із моменту прийняття й включення в процес засвоєння професії, тобто включення людини в систему вимог і цінностей обраної професії. Завдяки цьому формується людська спрямованість на засвоєння професійної діяльності, під час якої нівелюються протиріччя між вимогами і можливостями, між цінностями, пов'язаними з професією та змістом мотиваційної сфери людини. Процес професійного становлення пов'язаний із формуванням ціннісно-сислової сфери особистості та смисловим регулюванням життєдіяльності людини [3].

Говорячи про професійне становлення та професійний розвиток психологів відмітимо погляди З. Савчук, яка відзначає тісний взаємозв'язок і взаємозалежність «професійних» та «особистісних» якостей професіонала, які виражаються в системі його цінностей [6].

На нашу думку, найбільш широко та комплексно питання професійних цінностей розкрито у дослідженнях Е. Шейна, крізь призму кар'єрних орієнтацій. Він виділив вісім кар'єрних «якорів»: професійна компетентність, менеджмент, автономія, стабільність місця роботи, стабільність місця проживання, служіння, виклик, інтеграція стилів життя, підприємництво [6].

Відмітимо, що властива для особистості система професійних ціннісних орієнтацій виконує ряд функцій. Зокрема виокремлюють такі фундаментальні функції: сенсоутворююча, оцінно-регулятивна, соціально-орієнтуюча. В. Сластьонін, Г. Чіжакова підкреслюють, що професійно-ціннісні орієнтації є ядром цілісності особистості, що виражають якісну характеристику смислової структури свідомості фахівця, служать критерієм реалізації соціальної та професійної активності [2].

Процес становлення ціннісних орієнтацій пов'язаний з соціальною взаємодією індивіда, вихованням, навчанням, впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Формування ціннісних орієнтацій вважається одним із психологічних аспектів дозрівання особистості.

Звісно, невід'ємними факторами формування професійних ціннісних орієнтацій є і політична ситуація в країні, презентації професії в ЗМІ, соціокультурні зміни та банальні стосунки з близькими і їх відношення до обраної професії. Кожен з цих чинників певним чином впливає на особистість студента, змушуючи його адаптуватись до умов зовнішнього середовища та можливо страждати від впливу думок оточуючих і власних упереджень. В ту ж мить варто пам'ятати, що вплив на вже майже сформовану особистість несе індивідуальний характер. До прикладу, нестабільна політична ситуація в країні, може сприяти поширенню сумнівів щодо актуальності обраної професії, або ж розвивати у людини збільшення ваги матеріальних цінностей. Для інших же, такий політичний стан є заклик до вивчення політичної ситуації та розвитку альтруїзму, в спробах допомогти тим, хто страждає від сьогоденних умов.

Відтак, проаналізувавши теоретичне підґрунтя проблеми формування професійних цінностей, можемо зробити висновок, що важливими факторами, які впливають на цей процес є соціально-економічні та політичні чинники. Враховуючи умови сьогодення, вважаємо за необхідне, дослідити яким чином на професійні цінності особистості, зокрема студентів-психологів, впливає війна. Ситуація в країні накладає свій відбиток на психіці кожної особистості. Психологи – це ті фахівці, які мають безпосередньо справу із людьми. Зараз, здебільшого, це – тимчасово переселені особи, військові, особи, які пережили травмуючий досвід через воєнні дії або ті, хто страждає через підвищений рівень тривожності, відчуття безпорадності, втрати сенсу, страх за власне життя та життя своїх рідних.

Через відсутність подібного досвіду, станом на сьогодні немає досліджень, які б демонстрували наскільки значущим фактором для зміни професійних цінностей фахівців-психологів є війна.

Методи дослідження.

Для розв’язання поставлених завдань використано такі методи:

- *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення і систематизація представлених в науковій літературі концептуальних положень з досліджуваної проблематики, теоретичне моделювання;

- *емпіричні*: опитування на основі використаної методики Е. Шейна «Якорі кар’єри» (переклад і адаптація В. Чікер та В. Вінокурова). Враховуючи карантинні обмеження, опитування було проведено за допомогою Інтернет ресурсів. Гугл форму з методиками заповнювали 55 респондентів – студенти Національного університету «Львівська політехніка» віком від 17 до 23 років.

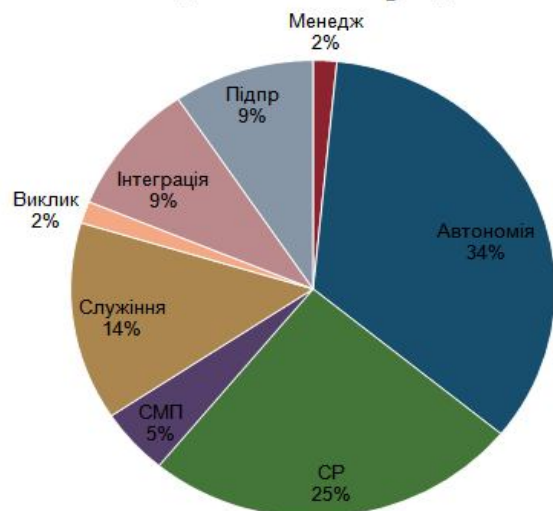
Результати і обговорення.

Ефективність та якість роботи будь якого фахівця, в тому числі і психолога, в значній мірі залежить від сформованої системи професійних цінностей. Оскільки психологи перебувають у постійному контакті із людьми, дуже важливо керуватися соціально значимими мотивами своєї поведінки. Враховуючи економічну орієнтацію сучасного світу, яка в більшій мірі є егоцентрованою, нам було цікаво як вона відбивається на системі цінностей сучасного фахівця-психолога. Власне, це і стало первинною метою пілотного дослідження професійних ціннісних орієнтацій студентів психологічного факультету здійсненого в листопаді 2021 року.

Обрана методика дослідження «Якорі кар’єри» Е. Шейна, в якій виділено 9 шкал, кожна з яких відповідає професійному «якорю» в ціннісній сфері людини: *професійна компетентність* (орієнтація пов’язана із бажанням бути професіоналом в своїй справі); *менеджмент* (орієнтація направлена на управління людьми, проектами, бізнес-процесам, усвідомлення влади і того, що від людини залежить прийняття ключових рішень); *автономія*

(прагнення до незалежності і свободи); *стабільність роботи* (ключове бажання – надійна робота на тривалий час, яка викликана потребою в безпеці та стабільності); *стабільність місця проживання* (пріоритетом для людини стає зведення до мінімуму переїздів і відряджень, головне – проживання у своєму місті); *служіння* (прагнення приносити користь людям, суспільству, можливість ефективно використовувати свої знання для реалізації суспільно важливої мети); *виклик* (вирішення унікальних завдань, змагання та можливість долати досі нездолані перешкоди); *інтеграція стилів життя* (прагнення людини до збереження гармонії між усіма сферами життя); *підприємництво* (створення чогось нового, організація справ та втілення в життя ідей) [6].

Опрацювавши та проаналізувавши результати проведеного дослідження, зроблено наступні висновки: студенти психологічного факультету, в більшій мірі, керуються такими професійними цінностями як автономія – (34%), стабільність місця роботи (СР) – (25%) та служіння – (14%). Більш другорядними, але теж яскраво вираженими, є прагнення в інтеграції стилів життя (Інтеграція) – (9%), підприємстві (9%) та стабільності місця проживання (СМП) – (5%).

Рис. 1. Професійні ціннісні орієнтації студентів-психологів у довоєнний період

На цей час, такі результати були викликані різноманітними факторами впливу. До них входив юнацький

Питання психології

максималізм та процес сепарації, які пояснювали переважаючий відсоток автономії в ціннісній сфері. Служіння в професійних цінностях студентів вважалося невід'ємною частиною, через специфіку професійної діяльності психолога.

Отримані результати перегукуються із подібним дослідженням, яке проводилося у 2015 році на вибірці студентів-психологів Національного університету «Львівська політехніка». Серед лідируючих цінностей ті самі: автономія, стабільність місця роботи та служіння [1]. На основі цього можемо зробити висновок, що впродовж останнього десятиліття, життєві та професійні пріоритети молоді не змінилися. В суспільстві побутували ті ж самі тенденції, настрої, соціально-політична та економічна ситуація були більш-менш стабільними та незмінними.

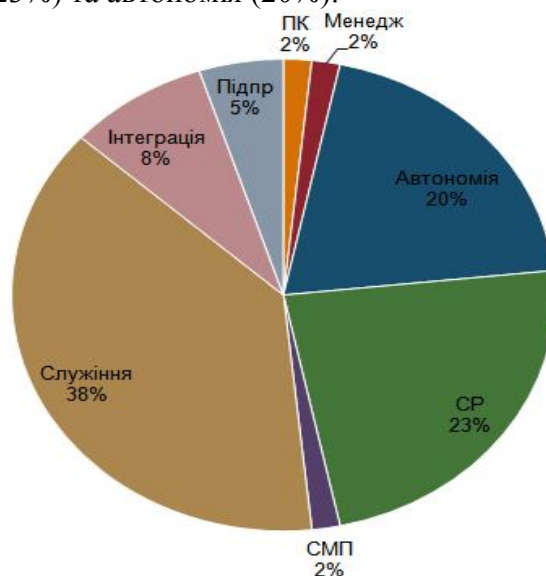
Таким чином, ці результати можна вважати такими, що сформовані під впливом «нормальних», довоєнних умов навколишнього та внутрішнього середовища, і які є притаманними студентам психологічного факультету.

Нові реалії звичайного життя українського народу, наразі, сильно відрізняються від поняття «нормального». Сьогодні кожен українець насторожено ставиться до гучних звуків, літаків в небі, людей у військовій формі та просто тих, хто розпитує про місцевість. Єдине ще в останні тижні шукає психіка – загрозу та шляхи її уникнення.

Після початку повномасштабної війни та усвідомлення її впливу на покоління українського народу, стало зрозуміло, що попередні дослідження 2015 та 2021 років потребують повторного проведення задля визначення впливу воєнних дій на психіку студентів. Для можливості порівняння результатів, повторне опитування респондентів було проведено в середині березня 2022 року, на тій же базі, що й дослідження 2021 року.

Після опрацювання та узагальнення результатів було виявлено одночасну схожість та відмінність результатів. Провідними ціннісними якостями стали

служіння (38%), стабільність місця роботи (23%) та автономія (20%).

Рис. 2. Професійні ціннісні орієнтації студентів в умовах війни

Не дивлячись на те, що трійка лідируючих якостей залишилася незмінною – їх порядок та співвідношення змінилося. Служіння, що займає перше місце в новій ієрархії ціннісних орієнтацій, можна було б списати на характерне психологам бажання допомагати людям, але зростання відсотка респондентів з 14% на 38% свідчить про сильний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів становлення ціннісної сфери.

Такі характерні зміни можуть бути викликані загостренням, під час війни, внутрішнього альтруїзму. Для того, щоб упевнитися в цьому варто звернути увагу на те, як сильно зросла кількість волонтерів, люди намагаються допомагати іншим усім чим можуть. Хтось збирає гроші на гуманітарну та військову допомогу, хтось ці кошти надсилає, багато людей готують їжу, діляться одягом та предметами побуту, надають прихисток тимчасово переселеним особам. Служіння прокидається не тільки у психологів, яких протягом навчання налаштовують на допомогу іншим, а й кожного українця.

Можна вважати, що в важкі часи, коли усім керує інстинкт виживання, людство розуміє, що воно сильніше разом і об'єднує сили заради перемоги. Ми допомагаємо один одному, працюємо як цілий організм, єдність дарує нам спокій, а відчуття того, що людина робиш щось

корисне – заспокоює страх і тривогу. Та водночас важливо розуміти, що повністю виснажуючи себе – людина не можемо допомагати іншим, тому в першу чергу варто турбуватися про себе, а сили що залишилися, кидати на допомогу потребуючим.

Саме в цьому полягає вплив війни на ціннісну сферу. Так, люди досі бажають мати стабільне місце проживання, автономію і роботу, адже це певний фундамент безпеки в сучасних реаліях і під час війни, кожна з цих цінностей загострюється. Та психіка людини влаштована таким чином, що прагне в будь-яку ціну захистити себе від руйнівного впливу реальності.

Служіння, як ціннісна орієнтація, допомагає відчувати себе корисним, важливим та дієвим, але в той же час змушує виснажувати себе для блага інших. Саме тому варто пам'ятати, що навіть хороші справи можуть шкодити людині, а погані події – змінювати на краще, та в будь-якому випадку головне – залишатися людиною та відстежувати і контролювати вплив зовнішніх чинників на наше внутрішнє.

Таким чином, важливо розуміти, що наслідки війни відображаються на кожній людині, навіть якщо вона цього не помічає. В тому числі, накладається відбиток і на професійній сфері особистості. Хоча з першого погляду може здаватися що єдиними жертвами війни є ті, кого більше не повернути, українці, які будуватимуть нове майбутнє держави, навіть знаходячись у відносній безпеці, також піддаються впливу жахливої реальності. Ієрархічна структура ціннісної сфери дає змогу нашій психіці робити те, що вона вміє найкраще – захищати нас, хоча іноді цей захист здається незрозумілим. Головне для психологів – відслідковувати цей вплив, зрозуміти його і пояснити іншим, що кожен знав чому відчуває себе інакше і як йому далі з цим жити.

Висновки. Здійснений теоретичний аналіз літератури та проведене емпіричне дослідження на базі Національного університету «Львівська політехніка» дає

підстави для визначення ієрархії професійних цінностей студентів-психологів. Емпіричне дослідження, яке здійснювалося в два етапи, у листопаді 2021 року та березні 2022 року, дозволяє визначити вплив війни на зміну ієрархії професійних цінностей у студентів.

Професійні ціннісні орієнтації формуються з початком усвідомлення особистістю майбутньої професійної діяльності, ознайомленням з характеристиками та вимогами до фахівців. Сформована професійна ціннісна сфера індивіда забезпечує формування необхідних професійних компетентностей, які, в подальшому, впливатимуть на вибір напрямку діяльності, мотивованість та сенс праці, його характер та успішність.

Кожна з ціннісних орієнтацій несе індивідуальний характер впливу на професійну діяльність психолога, але в будь-якому випадку торкається етичних питань роботи. Таким чином, можна сказати, що ціннісна сфера психолога, не відповідаючи вимогам професії, стає перешкодою на кар'єрному шляху та призводить до порушень етичних та професійних вимог. Становлення ціннісної сфери студентів-психологів, проходить в декілька етапів, та припадає на допрофесійний етап професіоналізації. З кожним роком, під впливом навчання в університеті, розширенням психологічних знань і усвідомленням вимог до компетентних спеціалістів в сфері психології, професійна ціннісна сфера зазнає деяких трансформацій, тим самим, змінюючи прагнення людини та її готовність до професійної діяльності.

В результаті емпіричного дослідження з'ясовано, що для сучасних студентів-психологів у довоєнний період характерною була така система цінностей: автономія, стабільність місця роботи, служіння, стабільність місця проживання, інтеграція стилів життя, підприємництво, менеджмент, виклик. При чому, така ж ієрархія цінностей відстежувалася й у 2015 році серед фахівців цієї сфери діяльності.

Проте, з приходом війни, спостерігається зміна ієрархії професійних ціннісних орієнтацій. На перше місце в

Питання психології

системі цінностей виходить служіння (зростає відсоткове співвідношення із 14% до 38%), далі відстежується стабільність місця роботи, автономія, інтеграція стилів життя, підприємництво, менеджмент, виклик.

Як бачимо, провідною професійною орієнтацією психологів у період війни є служіння. Дана цінність змінює свою позицію у системі ієрархії з третього місця на перше. Такий показник підтверджує актуальне бажання майбутніх психологів приносити користь людям, суспільству. Вагомим є можливість ефективно використовувати свої знання для реалізації суспільно важливої мети. Також,

вважаємо, що цей показник підтверджує вміння українського народу єднатися та згуртовуватися у складні для країни часи, проявляти служіння професії, народу та державі зокрема.

Оскільки з'ясувалося, що під час війни, фактор «служіння» став провідним у системі цінностей студентів-психологів, вважаємо доцільним дослідити його місце в ієрархії професійних цінностей фахівців інших спеціальностей. Таке дослідження дозволить перевірити гіпотезу про те, що «служіння», як ціннісна орієнтація, стає соціально значущою у період війни, допомагає згуртувати народ задля спільної мети – перемоги.

Список використаних джерел

1. Мицишин М. М. Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / М. М. Мицишин // НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. - Київ, 2016. – С. 23.
2. Слостенін В. А. Психологія і педагогіка: навч. посібник / В. А. Слостенін // М.: Видавничий центр «Академія», 2010. – С.480.
3. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки / Н. В. Старинська // Київ: «Інтерсервіс», 2015. – С. 178.
4. Савчук З. Л. Психологічні особливості професійної ідентичності майбутнього психолога в аспекті його професіоналізації / З.Л. Савчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 5. С. 175–184.
5. Титаренко Т. М. Життєві домагання і професійне становлення особистості практичного психолога / Т. М. Титаренко // Практична психологія та соціальна робота. – №4. – 2003 – С. 21-23.
6. Schein E., Maanen J. Career Anchors: The Changing Nature of Careers Self Assessment / E. Schein, J. Maanen // 4th Edition, 2013. – С. 112.

References

1. Myshchyshyn M.M. Sotsialno-psykholohichniy obraz uspishnoho fakhivtsia yak chynnyk profesionalizatsii studentskoi molodi: avtoref. dys. kand. psykol. nauk : 19.00.05 [Socio-psychological Image of a Successful Specialist as a Factor of the Student Youth Professionalization] / M. M. Myshchyshyn // NAPN Ukrainy, In-t psykholohii im. H.S.Kostiuka. - Kyiv, 2016. – S. 23 (in Ukrainian).
2. Slastenyn V. A. Psykholohiia i pedahohika: navch.posibnyk [Psychology and Pedagogy] / V. A. Slastenyn // M.: Vydavnytskyi tsentr «Akademiia», 2010. – S.480 (in Ukrainian).
3. Starynska N. V. Osoblyvosti samoaktualizatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoyi pidhotovky [Features of self-actualization of future psychologists in the process of professional training] / N. V. Starynska // Kyiv: «Interservis», 2015. – S. 178(in Ukrainian).
4. Savchuk Z. Psykholohichni osoblyvosti profesiinoyi identychnosti maibutnoho psykholoha v aspekti yoho profesionalizatsii [Psychological Peculiarities of the Professional Identity of the Future Psychologist in the Aspect of his Professionalization]. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2016. № 5. S. 175–184 (in Ukrainian).
5. Tytarenko T. M. Zhyttievi domahannia i profesiine stanovlennia osobystosti praktychnoho psykholoha [Life Aspirations and Professional Development of the Personality of a Practical Psychologist] / T. M Tytarenko // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – №4. – 2003 – S. 21-23 (in Ukrainian).
6. Schein E., Maanen J. Career Anchors: The Changing Nature of Careers Self Assessment / E. Schein, J. Maanen // 4th Edition, 2013. – С. 112 (in the USA).

Summary

*Myshchyshyn M. M. Candidate of Psychological Science,
Lecturer; Lviv Polytechnic National University*

*Simkanich T. Yu. Psychology specialty student
Lviv Polytechnic National University*

**CHANGE OF PROFESSIONAL VALUE ORIENTATION OF STUDENTS-
PSYCHOLOGISTS IN WAR CONDITIONS**

Introduction. *The results of theoretical and empirical research of professional value orientations of students who receive psychological education are presented. The factors influencing the formation of professional values are analyzed. The system of values of modern students is defined, the analysis of hierarchy of professional values is carried out. The relevance of students' professional values and the change in their priorities during the war are substantiated. The influence of social factors on the formation of the system of professional values is outlined.*

Purpose. *Thus, the pandemic and the war that affected Ukraine make clear the importance of psychological care and the impact of this profession on millions of people. It is also important to understand that the formation of values of modern youth is influenced by socio-cultural and political-economic processes in Ukraine. The demands placed on the new generation will have an impact on the future of society.*

Methods. *Theoretical (the analysis of the literature, theoretical date generalization) and empirical (instrumental) research methods are used.*

Originality. *The efficiency and quality of work of any specialist, including a psychologist, largely depends on the established system of professional values. Because psychologists are in constant contact with people, it is very important to be guided by socially significant motives for their behavior. Considering the economic orientation of the modern world, which is more self-centered, we were interested in how it affects the modern psychologist value system.*

The empirical study, which was conducted in two stages: in November 2021 and March 2022, allows us to determine the impact of war, as a socio-economic and political factor, on changing the hierarchy of professional values in students.

Conclusion. *Empirical research has shown that modern psychology students in the pre-war period were characterized by the following system of values: autonomy, stability of work, service, stability of residence, integration of lifestyles, entrepreneurship, management, challenge. Moreover, the same hierarchy of values was observed in 2015 among specialists in this field.*

However, with the advent of war, there is a change in the hierarchy of professional values. Service comes first in the value system (the percentage increases from 14% to 38%), followed by stability of the workplace, autonomy, integration of lifestyles, entrepreneurship, management, challenge.

As we can see, the leading professional value of psychologists during the war is service and it changes position in the hierarchy from third to first place. This indicator confirms the current desire of future psychologists to benefit people and society. Also, it believed that this indicator confirms the ability of the Ukrainian people to unite in difficult times for the country, to serve the profession, the people and the state in particular.

The factor of "service" became a leader in the psychology students value system, so we consider it appropriate to explore its place in the hierarchy of professional values of professionals in other specialties. Such a study will test the hypothesis that "service" as a value orientation becomes socially significant during the war, helps to unite the people for a common goal - victory.

Key words: *professional value orientations; social factors; autonomy; ministry; lifestyle integration; entrepreneurship; management; stability of residence.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 20.04.22.